

Archiefbank Vlaanderen. Een register van Vlaamse private archieven

Michel Vermote, Amsab

Naar aanleiding van het Erfgoedweekend 2003 werd het project *Archiefbank Vlaanderen* op de sporen gezet. Met het initiatief wil het ministerie van Cultuur in eerste instantie de rijkdom aan privaatrechtelijk archief in ons land in kaart laten brengen. De ontwikkeling en het beheer van het centraal register werd per decreet toevertrouwd aan de vier erkende privaatrechtelijke archief- en documentatiecentra. Samen met KADOC, ADVN en Liberaal Archief werkt Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis momenteel mee aan de opbouw van wat een gouden gids voor het Vlaams archiefwezen moet worden.

Het project vertrekt vanuit de vaststelling dat er geen wettelijk vangnet bestaat voor de privaatrechtelijke archieven, dit in tegenstelling tot deze van de publiekrechtelijke sector die beschermd worden door de Archiefwet van 1955. Archieven van personen, families, ondernemingen en organisaties allerhande vormen nochtans een inherent onderdeel van het historisch cultureel erfgoed. Private bewaarinstellingen als Amsab hebben precies op dat terrein heel wat werk verricht en belangwekkend archiefmateriaal onder de aandacht gebracht. Ondanks alle inspanningen - ook van andere gespecialiseerde instellingen - kunnen niet alle mazen van het net worden gedicht. Registratie in een centrale databank kan een belangrijke hefboom bieden voor het opdiepen van archiefbestanden waarvan we momenteel het bestaan niet of nauwelijks kennen.

In diverse Vlaamse archiefinstellingen werden in het verleden overzichten van het archiefbezit gerealiseerd. Ook de academische wereld zorgde voor een aantal werk-instrumenten (zoals bronnenrepertoria) teneinde studenten en professionele vorsers de weg te tonen naar de voor hen relevante archieven en andere bronnenreeksen.⁽¹⁾ Deze repertoria werden steeds opgesteld vanuit een welbepaalde chronologische, institutionele, thematische of personele invalshoek. Het Rijksarchief behoudt een overzicht van de archieven die door overheidsinstellingen en publiekrechtelijke organen

werden en worden geproduceerd. Een globaal overzicht van de private archieven die worden bewaard in Vlaamse archiefinstellingen ontbreekt echter. Dit impliceert bovendien dat ook nooit coherente basisgegevens werden verzameld met betrekking tot de archiefvormers (personen, families, organisaties) van wie archiefstukken werden bewaard. Ook in de Belgische context werden in het verleden geen initiatieven terzake ontplooid. Onderzoekers blijven dus verplicht om tal van repertoria en overzichten te consulteren vooraleer zij de voor hun studiewerk relevante bronnenreeksen kunnen lokaliseren.

Maar de huidige situatie is bovenal nijpend voor de private archieven die (nog) niet werden opgenomen in een archiefinstelling. De voorbije jaren werd de publieke opinie verscheidene malen opgeschrikt door berichten over waardevolle archiefstukken die werden vernietigd of dreigden verloren te gaan. Door registratie en brede bekendmaking van het archivalisch cultureel erfgoed moet meteen ook een vorm van bescherming geboden worden.

Archiefbank Vlaanderen wil vanuit die vaststellingen een publieksgericht instrument realiseren. Als centraal register van private archieven wil het ook een wegwijzer zijn doorheen het Vlaams privaat archivalisch erfgoed. In de databank worden zowel private archieven, bewaard in stads- en gemeentearchieven, bestanden aanwezig in privaatrechtelijke instellingen en gegevens van de archiefcollecties in privébezit geregistreerd. De gegevens worden vanzelfsprekend enkel publiek gemaakt indien de eigenaars/bewaarders daarmee instemmen. Het project vindt in zijn fundamentele doelstellingen aansluiting bij diverse buitenlandse voorbeelden, zoals het Britse National Register of Archives (NRA, sinds 1945), het Register of Australian Archives and Manuscripts (RAAM, sinds 1965), of het Nederlandse Centraal Register van Particuliere Archieven (CRPA, sinds 1964). Spijtig genoeg kan Vlaanderen niet bogen op zo'n lange registratietraditie.

Archiefbank Vlaanderen ging pas onlangs van start. De lancering van de project-website in april 2003, de verspreiding van een folder en diverse aankondigingen hebben tot doel het initiatief in een zo ruim mogelijke kring bekend te maken en alle doelgroepen te bewegen tot participatie. Intussen werden de configuratie en de architectuur van de databank ontwikkeld. Ze voorzien vier geïntegreerde en transparante hoofdtabellen, met name archieven, archiefvormers-personen, archiefvormers-families en archiefvormers-instellingen/organisaties. Er werd geopteerd voor een webdatabank, centraal beheerd, onderhouden en beveiligd. De databank zal twee webinterfaces tellen, namelijk een invoerapplicatie en een zoekmachine, die in de loop van 2004 zal beschikbaar zijn via het webdomein van de Archiefbank (www.archiefbank.be). Vandaag kan het geïnteresseerde publiek daar alvast terecht voor nadere toelichting bij het opzet van het project.

In het najaar van 2003 hoopt het projectteam een eerste versie van de invoerinterface aan het brede publiek voor te stellen. Dan kan ook effectief worden gestart met de gege-

vensinvoer. De medewerkers zullen identificatiesteekkaarten aanmaken van archieven die zij effectief hebben geprospecteerd, die hen werden aangemeld via de helpdesk (info@archiefbank.be) of via webformulieren onder www.archiefbank.be. Het brede publiek wordt uitgenodigd om langs deze weg bij te dragen aan de gegevensverzameling. Het projectteam staat in voor de controle, de aanvulling en de actualisering van de aangeleverde gegevens. De invoer en de publiekswerking worden periodiek geëvalueerd en indien noodzakelijk bijgestuurd, dit in samenspraak met de brede Vlaamse archiefwereld. Aan instellingen, organisaties of particulieren die interesse uiten om zelf gegevens over archieven in te brengen, kunnen invoerrechten worden toegekend. Vanuit Archiefbank Vlaanderen zullen ook verbindingen worden gelegd naar andere databanksystemen (met bijvoorbeeld uitgebreider contextgegevens aangaande archiefvormers) en naar de instellingsgebonden ontsluitingsinstrumenten waarin een gedetailleerder beschrijving van de betrokken archiefbestanden wordt verstrekt.

In de loop van 2004 zal via de publiekscatalogus een eerste coherent gegevenspakket aan het brede publiek worden aangereikt. De publiekscatalogus moet voorzien in brede zoekmogelijkheden, zowel via de identificatiegegevens van een archief en/of van die van de archiefvormer als 'full text'. De gebruiker zal de mogelijkheid krijgen om zoekresultaten te downloaden. Afgaande op de reacties van het publiek en het brede Vlaamse archieflandschap, kan het instrument vervolgens nog worden bijgestuurd. Eind 2005 zal Archiefbank Vlaanderen normaliter volledig operationeel zijn.

De initiatiefnemers beseffen dat het opmaken van een totaaloverzicht niet voor de nabije toekomst zal zijn. Buitenlandse voorbeelden leren dat zo'n centraal archievenregister een volgehouden inspanning vergt, maar evenwel nooit volledig kan worden genoemd. Maar diezelfde voorgangers maken ook duidelijk dat door een centrale registratie veel onbekend en verloren gewaand materiaal alsnog kan opduiken, vaak uit minder voor de hand liggende sectoren. Bovendien komen langs deze weg dikwijls collecties voor het voetlicht die veel onderzoekspotentieel bieden, soms over ietwat verwaarloosde thema's.

Het is duidelijk dat met het oog op een zo ruim mogelijke 'vangst' aan materiaal gezocht moet worden naar een breed draagvlak voor het initiatief, niet alleen binnen de archief- erfgoedsector maar ook bij het geïnteresseerde publiek. Met het oog daarop wordt in het najaar een brede Adviesraad samengeroepen waar in principe iedereen die op één of andere manier een bijdrage kan en wenst te leveren aan de Archiefbank, welkom is.

(1) M. D'HOORE, *Archives de particuliers relatives à l'histoire de la Belgique contemporaine (de 1830 à nos jours)*, Bruxelles, 1998; P. VAN DEN EECKHOUT en G. VANTHEMSCHE (reds.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999; L. CLAES, G. KWANTEN en J. VERHOOGEN, *Archieven bewaard op het KADOC*, Leuven, 1990; P. CREVE, *Overzicht van archieven en collecties*, Gent, 1996; L. BOEVA, *Archievenoverzicht van het ADVN*, Antwerpen, 2001; J. ART (red.), *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?* 4 dln., Gent, 1993-1999; de bronnenrepertoria gepubliceerd door het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis.